

Pálček.

(Poslovenila Lujíza Pesjakova.)

Zivela sta ubog mož in uboga žena. Zeló zeló sta bila uboga, imejóč mnogo otrok. Bilo jih je sedem, samih dečkov! Najstarejši je bil naveršil deset let, najmlajši tékar (še le) tri. Najmlajši je bil majhen, zeló majhen, čudovito majhen, in ker nij bil večji od palca, ko je na svet prišel, zato so ga imenovali „Pálčka“. Baš tist Pálček je to, ki se je v zgodovini tako poslávil. Anti pregovor učí: „mala gerzica, modra glavica!“

Pálček je bil razúmen, obilo razúmnejši vseh svojih bratov; govoril je malo, a več poslušal, mnogo pazil ter vse ohranil v serci. Slaba letina je bila nastala in glad stiskal deželo. Ubogi mož in uboga žena njista imela kruha tolicemu številiu otrók, a ker jih njista hotela svojima očima gledati od gladi umirajočih, premisljala sta, kako bi se jih iznebila. „Sila kola lomi“, velí drug pregovor. Z večera, ko so otroci uže spali, dejál je ubogi mož ubogej ženi: „evo, dalje ne moreva takó! Odvedíva otroke v gozd, — da se tam izgubé.“ — „V gozd!“ zavpije mati vsa prestrašena, „v temni temni gozd! Ubogi moji otroci!“ — Plakala in tožila je še dolgo, a nij hotela otrók vèsti v temni gozd niti jih ne tam izgubljati. Vendar napòsled je bilo tudi njej očito, da uže ne bode mogla biti príča take béde, in zato pokorna, verla žena reče, da misli storiti, kar mož veleva. Potem sta šla spat. A Pálček je vse slišal. Opazivši, kako oča in mati skrivaj kujeta, splazi se tiho s postelje pod materin stolček in posluša. „V gozd iti, v temni temni gozd in se tam izgubiti? Ne!“ — Premisljujóč léže na stran ter za rana vstane. K potoku ide in si napolni žep z belim kámenijjem. „Nu, zdaj bodemo videli!“ tako si je mislil ter se ponosno poterkal po žepu, kakor da so v žepu sami zlatníki, katerih niti še videl nij, kar je živel.

Šli so v gozd, oča naprej z veliko sekiro na rami, za njim mati in dečki, drug za drugim, kakor piščali na orglah. Pálček, zadaj hodèč, ničesa nij rekel, ničesa ne, — a izpuščal je tiho in skrivaj kámenčke ter je nasejál po vsem poti. „Dobra setev,“ ménil je sam v sebi, „rodí dobro žetev.“

Ko so bili daleč daleč v gozdi, izpregovorí oča: „dečki, nabirajte seh-ljádi, in da ste mi delavni!“ Slušali so ter pripognivši se bili delavni. Oča in mati sta se umeknila v germovje, ter ko otrók uže njista videla, potekla sta in dirjala neprestano do doma. Otroci, opazivši, da so sami ostavljeni v temnem temnem gozdi, jemó plakati in vptiti na vse gerlo. Pálček nij vpil niti ne jokal, a tudi rekel ničesa nij. Na paróbkmu je sedel in v žepih deržal roci, misleč: „izjokajte se!“ — Nu, zdaj je dosti! Ali ste možje? Jaz sem mož! Oča in mati sta vas semkaj zavlekla in ostávila, a jaz. vas privèdem zopet domov. Hajdi za menój!

Kar je rekel, to je storil. Za njim so stekli ter vodil je vse po istem poti, po katerem so bili prišli in kateri si je bil zaznamenál s kámenijjem iz gozda do očetove koče. A v kočo stopiti nijso smeli, nego poslušáje so stali pred vrati. Noter sta bila oča in mati dobre volje. Graščák jima je v tem bil poslal deset tolarjev, katere je po starem običaji velikih gospodov uže dolgo

dalžan očetu. Mati je zdaj nakupila kruha, mesa in klobas, desetkrat več, nego sta počivala; a izstradana sta bila, in oči želite vselej več, nego li želodec potrebuje. Ko se najésla, da uže nijsta mogla dehniti, vsklikne mati: „oh, ubogi moji otroci!“ ubogi moji otroci? Izvestno mi je vse volk požerl; a vendor bi sedaj tako dobro jedli, ako bi tukaj bili! Kde so ubogi otroci?“ Vedno je ponavljala bridko tožbo, a mož je nepoterpežljivo ukazovál, naj bi umolknila, kajti vest je začenjala tudi njega zeló peči. Da bi utešil vest in svojo ženo, katera si nij dala dopovedati, vzdigne roko in hoče tovarišico pretepsti. Ali ona je neprestano vpila: „kde so ubogi moji otroci?“ — Ko to kakih dvajset krat zavpije, odpró se vrata in „evo nas, evo nas!“ prikriče otroci.

Veselje je bilo, da ga vam ne morem popisati. Otroci so naglo svoje skudélice prinesli in mati je hitro iz lonca jemala ter jim do verha nakladala. Otroci so jedli in pripovedovali ter pripovedovali in jedli, a jedli so tako v slast, da je še očeta zopet bila skomína ter se tudi mati drugič jedí poprijéla. Ta radost je trájala nekaj dnij, baš dokler so trájali novci. Z njimi je odšlo veselje ter béda se povernila v svoje poprejšnje mesto. Oča in mati sta z nova ukrenila otroke v gozd odvèsti, a mnogo mnogo dalje, nego pervič, da bi zopet ne bilo zamán. Pálček je vedno čul ter pazil roditeljev, in zato je tudi zdaj vse zvedel. „Dobro,“ misli sam v sebi, „konči znam, kaj treba storiti!“ A izpodletélo mu je! Ko se je hotel zjutraj k potoku ukrasti, kámenjčja nabirat, bila so vrata zaklenena. — Ná, ven se nij dalo priti! „Bog svojih ne ostavlja,“ zopet misli v sebi, „nekako vendor bode!“

Mati, napotivši se v gozd, vtakne še vsacemu po kosec kruha v žep, in Pálček si misli: „nu, Bog je dal kruha! Preje so bili kámenčki, a sedaj imam drobtinice. Res bi je rajši pojédel, a kaj hočemo? Plašč je treba po vetru sukat.“

Šli so mnogo dalje v šumo tja, kder je bila gosta in temna, vsa vsa gosta, vsa vsa temna. Zopet sta si roditelja nekaj izmisnila in se skrila ter zopet je nastalo vpitje in plakanje; a vsi so vedno gledali samo na Pálčka. Miren je bil; roci je držal na herbtu in drugzega nij rekel, nego to: „dalje!“ baš kakor kedó, ki si je svoje sreče v svésti. A' kedor visoko leta, nizko pade. Drobtinice, po stezi nasejane, pozobali so bili ptiči, da uže nij bilo ni sledú ni tirú. — Kaj li zdaj? — Ipak so šli dalje; a čim bolj so se odmikali, tem globokeje zašli v gosto, temno, grozno šumo. Deževálo je tudi in veter zavíjal. Mislili so, da volkovi zavijajo, in strah jih je bilo, osobito, ko je prišla noč, temna, kakor v méhu, černa, kakor saje, samotna, dolga noč! Ni kod ni kam se nijso védeli oberniti. Pálček je vedno pervi koráčil; kajti njegovo gaslo je bilo: „sam si bodi pomočník!“ — Splezal je na visoko, debelo drevó, katero je bilo višje vseh dreves. Tam se je oziral na vse strani. Od treh stranij se nij videlo nič, a od četerte se mu je zasvetila iz globine skozi germovje daljna luč. „Dobro,“ misli sam v sebi, „iz nočí se pride k lúci!“ Smuknil je z drevesa k bratom, ki so zdolaj k višku vánj gledali. Ko je stal na tleh, bilo je zopet vse zamán: lučca je izginila! Ipak si je zapazil pravo stran, ter potovali so tja, kjer se je luči bilo nadejati. Zdaj so šli gori, zdaj doli, zdaj premo, zdaj v stran: lučca je bila in je nij bilo, kakor vešča. „Ne dajmo se motiti!“ reče Pálček, ter koráčili so zopet vsi za njim. Napósled so prispeli

do hiže, iz katere se je luč blesketála. Klicali in terkali so ~~na~~ jazna žena pride ven ter povpraša, kedó so in česa bi radi? ~~čim~~, premičeni, trudni, v goždu izgubljeni, ubogi otroci smo.“ ~~čim~~ Pálček, „za Boga svetega vas prosimo, dajte nam košček kruha in stan, ako uterpíte.“

„Oj, ubogi, ljubi otroci!“ vsklikne dobra žena ter se jame jokati, „veste li, kam ste prišli? — V tej hiži stanuje velikán, kateri otroke že!“

Vsi so ~~so~~ tresli od strahú, tudi Pálček se je tresel, a rekel je: „res nij lepo otroke že reti — blaga žena, oprósti mi! nijsem žaliti mislil ni tebe ni tvojega moža — a vendor je še zléje požertemu biti, in uže v otročjih letih. Kaj nam je storiti? Zunaj je tema, dež in volkovi so, — ipak rajši idimo v hižo! Dobra žena! morda utegneš omečiti serce svojega moža. Kaj se zna? Morda se mu nas ni jesti ne bode hotelo, ker smo izhujšali, — in kakov sem še verhu tega jaz? Tóličko, da me je kaj. Poskusiti hočemo ter počakati, kaj li bode. Navadno požirajo tudi samo óne, kateri se dadé požreti.“ — Ženo so pregovorili, in upala je, da to noč uboge otroke velikánu kako kam poskrije. Dene je v sobo in tam posédejo okolo ognja, kder je bil cel oven na ražnu.

Jedva jim je bilo malo ugodnejše, kar nekedó zunaj prikrevsá s težkimi koraki, ter strašen ropot nastane pri vratih. „Moj mož gre! velikán gre!“ zavpije žena ter potisne otroke hitro pod posteljo. Velikán takój povpraša, če je večerja gotova, če je dosti vina vtočenega, in same take navadne, zarobljene besede. Sédši za mizo je pojédel ovna, ki je bil ves kervav. Pálček ga je izpod postelje gledal in mislil: „nu, ta zna krepko jesti! Kolikor je mene človeka, to bi njemu za sol bilo premalo. Vidi se, da izobražen ta lomást nij; tacega nij težava kako kaj preonégati. In če me tudi požre, konči me v želodci ne bode mogel prebabiti.“

Ko se je velikán najédel, nos povzdigne voháje na vse straní. „Diší, diší, — diší mi keršena duša!“ vsklikne grozovito. „Tele je,“ odgovorí dobra žena, „tele, katero sem ti baš na méh oderla.“ — „Mólči!“ jezen zakričí velikán, „znam, kaj je! Diší, diší mi keršena duša!“ — Rekši vstane ter se voħajóč oberne k postelji. — „Oj, nezvesta žena!“ zagermí, „skrivnosti mi tajíš; prevariti me hočeš in svojo dolžnost si poteptala, ostudna maloprídnica! Da bi tako suha ne bila, takój bi te požerl!“ — Lice se mu razvedri, ko dečka za dečkom privleče izpod postelje. „Verla piča, sladka divjína!“ mermrá ter si ustna liže. „Dobro, da bolje biti ne more, kajti povabil sem baš denes na kosilo prijatelje, tri velikáne.“

Ubogi otroci so jokali ter oklepáje se mu nog in kolen prosili milosti; a zagovédněž odurni jim je le ude pretipával, mlado mesce hvalil in govoril o tolšči, v katerej se bodo pražili. Na svojo nesrečo je ta velikán bil zeló groboumen, zarobljen človekojédec. Iztégnil je velik meč iz nožnice, nabrusil ga ter popadel jednega izmej otrok. A dobra žena ga ustavi: „čemu bi uže nocój klal? Ne bode li tudi jutri dneva?“ — „Kar moreš doveršiti denes, ne odkladaj do jutri.“ — „Ne veš li, koliko mesa imava še? Telečjega, prasičjega in bravskega! Izpridi se nama vse.“ — „Razumno govoríš; a pazi, da mi drobljanci ne izhujšajo. Napasi je dobro in potem deni spat.“

„Čas moj, vse moje,“ misli Pálček, in se podviza večerjati. Šel je po večerji z dobro ženo in z brati v gornjico, kder je vseh sedem leglo na jedno veliko, široko posteljo. Tam je tudi na jednákej in jednólikej postelji spalo

sedem mladih velikánovih hčeríj, porojenih, ljudí žreti. Zeló mesnáte, čverste in zdrave so bile, kakor vsi, kateri živé ob tem, kar je drugih ljudíj. Sprednje zobé so imele jako dolge in široke. Potrebne so jih bile; kako bi drugače utegnile svoje delo opravljati? Prezlobne se zdaj nijso mogleše imenovati; a nádejati se je bilo, da ivér ne odletí daleč od parobka. Kadar koli so ulovile kakovo dete, naglo so mu vgriznile v meso. Ta dekleta so nosila na glavah krone. Pálček je to v hipu zagledal. Dobra žena jedva stopi iz sobe, uže jim Pálček sname krone ter déklicam na gláve dene svojo in svojih bratov kapice. Ničesa nijso čutile, kajti zeló terdó so spale, kakor je navada velikánovskim otrokom. Sebi in bratom, ki so uže tudi spali, Pálček zdaj krone hitro nasadí na glave. „Kedó vé, čemú to prav pride!“

V rádosti svojega serca se je bil detojédec preopíl sladkega vinca, in légsi nikakor nij mogel zaspiti; misel o dobrem pecívi mu je bila na umu. Nemiren se je prevráčal po širokej postelji. „Laže bi zaspal in bi, ako bi stvar uže bila okončana. Kar je koristno in dobro, tega ne odkladaj!“ — Vstane, vzame bridki meč ter se v temoti splazi tiho iz sobe, da ne bi vzbudil žene, ker se je bal njenih besed. Gori po stolbi (stópnícach) léze v otročjo sobo k postelji, kder so dečki spali, in otplje krone. „Trések! to bi res bilo lepo! V tujih dečkov mestu sem hotel svoje hčere zaklati!“ „Ali nijsem rekел?“ misli sam v sebi Pálček, ki je tudi še gledal. Zdaj velikán tava k drugej postelji in dotípavši kapice reče: „ahà! tukaj so! Ná-nje!“ — Zdajci glave poreže svojim otrokom. Z lehkim sercem je zopet légel na posteljo in skóraj tako zasmerčal, da so se zidovi tresli. „Lehko noč!“ velí Pálček, slišeč glasno smerčanje. Zdaj prebudi svoje brate, pošepetá, naj se oblekó tiho tiho, ter pohité za njim. Smuknili so po stolbi na dvor, Pálček vedno pred njimi. Tam so preskočili ograjo ter odšli v gozd, ne védí, kam. Bolje povsodi, bolje v divijem gozdi, nego li mej hudobnimi ljudmi.“

Jutrejdan se je velikán pozno vzbudil ter nasmehnivši se rekел ženi: „idi góri, počeši in ogládi sedem mojih dečkov.“ Žena mu je hotela ustreči, a ko v sobo stopi in svojih sedem hčeríj ugleda z odrezanimi glavami, zakričí od strahú ter se onesvéstí in pade. Velikán, slišavši krik in padec, naglo hití góri. Čakali so ga lepi kolači in pírhi! Krepko in pri polti zakolne ter zavpije: „sedmomílske skornje! sedmomílske skornje!“ Tako je vpil še tedaj, ko je skornje uže v roci deržal in obúval. „Ne ubežé mi! Ne uhítajo mi! Kar si dolžán, to popláti! Za njimi! Za njimi!“

Sedmomílske skornje so bile izmej najlepših izúmkov stare dobe; žal, ka nijso stale vselej v dobrih rokah, kar se često godí najboljšim izúmkom. Kedor je te skornje imel na nogah, sedem milj je prehodil ob vsacem koraku, zatorej ob desetih koracih ravnih sedemdeset milj! Železna cesta nič nij proti njim, če se tudi ne vém kako ž njo hvalimo. S temi skornjami je velikán prekoráčal hribe in dolíne, sem ter tja in vse križem je tékal, vedno iskáje dečkov. Bili so uže blizu dóma, ko ugledajo grozovitega moža, pomikajóčega se za soboj; prestopal je visoke gore, globoke reke, neizmerne gozde, kakor bi nič ne bilo! — Gorjé jim je stiskalo serce! Prišli so bili baš do skal, v katerih se je videla temna duplina. Pálček je brate pehnil vánjo ter sam skočil za njimi; le glavico je časi ven pomóil, da bi videl, ali se misli sovražnik tu muditi ali drugam kreniti. Velikán je bil truden, v svojem gnévu

silovito daljo prehitévši. Na skalo se je vergel ter zaspal in skôraj tako smerčal, kakor sinoči. Pálčku je to smerčanje bilo užе znano, in dejál je k bratom: „sedaj se vam ničesa nij batí. Hitro po konec! Stecite domóv! Pozdravite mi očeta in mater, a ne skerbíte se zá-me. Človéček, kakoršen je velikán, mislim da ne more črešenj zobati z možem, kakoršen sem ti jaz.“

Bratje so se spustili v tek in dospeli hitro domóv. A Pálček je velikána sezul polágoma, zeló polágoma ter sam obul sedmomiljnice. Oprijele so se ga, kakor da so nanj vlite; kajti bile so te verste, da so se stegnile ali skerčile, kakor je bilo treba: kdor je te skornje imel, temu so bile prav. „Nu,“ reče Pálček, „to ti je v kraji! Sedaj hočemo videti, do kod nesó tí sedmomiljski črevlji. Osel je, kedór lačen stojí pri polnih jaslih, brezumnik, kedór se ponujane sreče brani!“ To izrekši je užе dirjal k velikánovemu stanovanju, in tam je bil, predno je véja ob vejo udarila. „Blaga žena! vaš mož je v roko padel še mnogo močnejšim velikánom; po njem bode, ako jim ne dá vsega, kar ima. V svojej največej opasnosti je mene videl mimo gredočega, in ker sva stara znanca, poprosil me je, da vam poročím to žalo novico. Huda nuja ga ima; a da najdem vero pri vas, posodil mi je svoje sedmomiljnice. Nu, povejte sama, ali nijso, kakor vlite na mojo nogo? — Mudí se; hitra boďte! Naglo prinesíte gotovino!“

Žena se nij dolgo pomisljala, in z dragimi zakladi obložen je Pálček hitel domóv k očetu, k materi in bratom. Radost je bila taka, da je zopet ne morem popisati! Res, draginja in glad sta še terla deželo, ali ob velikánovih zakladih so ubogi ljudje živeli, kakor sam cesar ter k sebi vabili sosede in siromake svojega obližja. A Pálček je k malu dejál: „nijsem polž, da bi si vedno hižo na herbtu nosil. Kedór ima skornje sedmomiljnice, treba da gre po sveti. Takó je ta stvar in tako je zpodobno! H kralju pojdem, za gonca mu bodem!“

Kralj se je zeló radoval, dobivši gonca, ki je često na dan pridirjal z novicami od vojske njegove, katera je stala daleč tam na bojišči; kajti užе takrat so ljudje bili tako brezumni, da so vojeváli. Ugajálo je kralju, ka je mogel vojakom ukazovati iz terdne sobe: krógel se mu nij bilo batí, nij bilo treba terpeti mraza, dežja ni truda, a vendar so mu rekli sloveč in velik vojevoda. Zato je Pálčku bil zeló hvaležen ter vsak pot mu je dobro platil. Ko se je naposled storil mir ter je kralj prijezdil v mesto, kder je slaven vhood godóval, narekel je Pálčka v svojega poslanca vseh vnénjih kraljestev. Za vsako kraljestvo je dobival posebno plačo. Povsodi je imel palače z nebrojnim služabníki. Kadar nij po vse tedne in meseci imel dela, kakor se poslancem po gostem primeri, hodil je na kmete k roditeljima in k bratom, a novine vseh dežél so pisale: „njegova izteklôsmost, kraljev poslanec, gospod Pálček so šli k svojej visokej rodbi nekaj tednov počivat od pretežavnih dušnih del in skerbij.“ — Vidite prijatelji, tako se je drobni Pálček visoko pogospôdil, a na gerbu so se mu v zlatih latinskih písmenih lesketále besede:

Sam si bodi pomočník!